

Sarajevo, Ženski sud

Autor: Andrea Oskari Rossini

11. maja 2015.

Prvi Ženski sud u Evropi održan je u Sarajevu od 7. do 10. maja. Učesnice su žene iz svih zemalja bivše Jugoslavije, one su osudile rat koji se svakodnevno vodi protiv žena. Ženski sud su pratile brojne međunarodne predstavnice.

Više stotina žena slušaju u tišini. Na levoj strani pozornice su žene koje svedoče. Na drugoj strani su ekspertkinje Ženskog suda koje, na kraju svake sesije, a na osnovu pojedinačnih svedočenja, objašnjavaju kontekst rata protiv žena u ovoj regiji, i ne samo u ovoj regiji.

Nalazimo se u Bosanskom kulturnom centru, istorijskom auditorijumu u centru Sarajeva. Žene govore, jedna za drugom, postaju središnje figure koje su izronile iz prostora dubokog ćutanja. Svedokinja, iz jednog sela u Istočnoj Bosni, govori o silovanjima koje je pretrpela kad je imala 15 godina, u jednom konc-logoru u Bratuncu. Ona opisuje usamljenost koju živi u posleratnom periodu, siromaštvo, brak u kojem ponovo trpi još jednu noćnu moru („neku vrstu novog konc-logora“). Dok govori o razvodu, o tome „da su mi oduzeli moju mladost, moju sadašnjost, ali moju budućnost im ne dam“, ceo auditorijum se podiže na noge. Žene ne prestaju da aplaudiraju. To nije samo izraz poštovanja. To je razmena energije. Snaga kojom žene zrače sa pozornice, svedočenja o otporu u takoreći nemogućim okolnostima, preliva se na gledalište i obratno. Akademski jezik – jer tu se nalaze neke od najvažnijih teoretičarki i misliteljki međunarodnog feminističkog pokreta – meša se sa onim što govore žene sa sela, kao da se radi o nečem najprirodnijem.

Tri dana svedočenja

Svedočenja traju satima i to puna tri dana. Zajednička nit u svedočenjima je kontinuitet nasilja, dugotrajne posledice tog nasilja, kako na lični život žena, tako i na porodice, zajednice, nekažnjivost počilaca („ubice mirno šetaju ulicama“), mizoginija institucija, značaj ženskih mreža („ovo je jedini Sud na kojem sam ja u svom životu svedočila“). Pravila Ženskog suda su ustanovila da novinari i fotografi ne mogu snimati ni fotografisati. U publici ima jako malo muškaraca. U središtu celokupnog procesa su svedokinje, koje dolaze iz svih zemalja nakon raspada Jugoslavije, od Slovenije do Makedonije. Daša Duhaček, koja predaje studije roda na Fakultetu političkih nauka u Beogradu, objašnjava nastanak ove inicijative: „Krajem 90-ih, neke aktivistkinje sa Balkana su se susrele sa Korin Kumar, aktivistkinjom organizacije za ljudska prava u Tunisu „El taller“ i to na Ženskom svetskom sudu u Južnoj Africi. Inicijativu o sličnom procesu u Evropi pokrenule su prvenstveno Žene u crnom iz Beograda. Tokom više godina, aktivistkinje su realizovale opsežne i dugotrajne aktivnosti sa ženama koje su pružale otpor nacionalizmu, suprotstavile se prisilnoj mobilizaciji muškaraca, žene koje su pretrpele nigde procesuirane zločine, stvarajući prostor za žene čiji se glas nigde nije čuo.

Feministički pristup pravdi

„Ovaj događaj je završnica dugotrajnog procesa u kojem je učestvovalo skoro 5 000 osoba“, objašnjava Staša Zajović, Žene u crnom iz Beograda. „Radile smo preko 4 godine sa ženama iz baze, uključile smo žene iz akademske zajednice i umetničke kolektive. Mnogo smo naučile od naših prijateljica iz Indije, proučavale razne modele tranzicione pravde, ali mi smo osmislile i razvile nove modele i metode. Mi nismo protiv institucionalne pravde, objašnjava Staša, ali smo uvek imale svest da institucionalna pravda, kako na međunarodnom tako i nacionalnom novu, ne može zadovoljiti potrebe žrtava“.

Prema filozofkinji Radi Iveković, učesnici ovog susreta, Ženski sud u Sarajevu predstavlja istorijski događaj „to je pravi presedan. U ovom trenutku, svedokinje smo pravog lova na žene. Javni prostor, barem u zapadnom svetu, polako se otvara za ovo pitanje. Na Balkanu je situacija drugačija nego u ostatku Evrope, ovde su žene počele da govore i to je nešto novo, to nam omogućava da učimo od žena iz baze, budući da teorijska i akademska znanja nisu dovoljna. Današnji datum je događaj na koji se u budućnosti možemo pozivati, ovde su rečene stvari koje su zabeležene, postoji arhiv o kojem će brinuti Žene u crnom, to je izuzetno važno nasleđe“.

Osovina oko koje se sve vrti na ovom susretu su svedočenja žena. Sve ostalo, uključujući i medije, ostaje u jednom drugom planu. Tokom cela tri dana, naglasak je na potrebi da se garantuju bezbednost za žene i poštovanje prema onome što govore. „Slušanjem u sigurnom prostoru, odajemo priznanje bolu koje su žene pretrpele tokom i nakon rata“, objašnjava mi Lepa Mladenović, konsultantkinja Ženskog centra za nasilje nad ženama u Beogradu. „Želimo da saznamo šta se desilo, ali takođe želimo da emotivno podržimo žene u onome što su preživeli, kako se ne bi osetile same. Razmena koje se odigrava između pozornice i publike, jako je važna, takođe su aplauzi jako važni, a oni znače, da ti si preživela, da, mi znamo za bol koji si morala da pretrpiš, da, mi smo solidarne sa tobom kao žene, podržavamo tvoju potrebu za pravdom. Ovakvi susreti pomažu i iscelenju na emotivnom nivou, ali naravno da želimo pravdu“.

Nora Cortinas, Majka sa Majskog trga iz Argentine, došla je u Sarajevo da bi učestvovala na Ženskom sudu, a ona nam razjašnjava svoj koncept pravde: „Genocidne ubice, mučitelji, silovatelji moraju da budu osuđeni na doživotnu robiju, za njih nema amnestije. Ne radi se o osveti, nego o pravdi“.

Krivični sistem

Na kraju svedočenja, u nedelju ujutro, reč preuzima Međunarodno sudsko veće, sastavljeno od feministkinja, pravnih stručnjakinja, književnica i aktivistkinja (Vesna Rakić Vodinelić, Gorana Mlinarević, Chris Campbell, Latinka Perović, Charlotte Bunch i Vesna Teršelić). One čitaju preliminarne preporuke i odluke. Krivični sistem koji opisuju daleko je širi od sistema tradicionalne pravde. One govore o odgovornosti država, religijskih institucija, medija, u tom sistemu prostor nemaju samo žrtve rata, već i žrtve kriminalnih procesa privatizacije u posleratnom periodu, govore o potrebi ustanovljenja novih vidova kažnjivosti, kao u slučaju prisilne mobilizacije.

Pre čitanja ovih preporuka Međunarodnog sudskog veća, misli su usmerene ka Makedoniji „koja se nalazi na ivici rata“. Ovi dani u Sarajevu ne odnose se na neka davno prošla vremena, već na sadašnjost. Rada Žarković, Bosanka, Žena u crnom,

osnivačica kooperative „Insieme“ iz Bratunca, podseća me na to da su “ženske mreže bile jedine koje su funkcionisale tokom rata i to u nemogućim okolnostima. Svijest o toj snazi još više je učvrstio ovaj Sud, koji je prevazišao sva moja očekivanja. Ovo je značajno i za ono što će se dešavati u budućnosti“.

Finalne preporuke i odluke Ženskog suda biće objavljene za par nedelja na sajtu Ženskog suda.

(Prevod: Staša Z.)